

Plájás Ildikó Zonga :

Görbetükör – egy 5 napos utazás India titokzatos filmvilágában

— 2. Hágai Indiai Filmfesztivál – 2012. október 3-7. —

Rózsaszín szőnyeg és Hollandia indiai szépségkirálynői fogadtak a 2. Hágai Indiai Filmfesztivál nyitórendezvényén. A karcsú, köldökvillántó lányok pszeudo-indiai ruhákban pompáztak, lilában és aranyosban, hamiskásan csillogó ékszerekben és csorbíthatatlan mosolyban. Filmek és szervezés, tartalom és csomagolás ugyanazt az ambivalenciát hordozta: azt a néha ledöbbenő máskor megmosolyogtató kettőséget, amely egyébként az egész indiai társadalomnak és kultúrának is a sajátja.

A fesztivál honlapjának beköszöntő szövege is találónan utal erre a sokarcúságra: “A Hágai Indiai Filmfesztivál egy felejthetetlen utazást nyújt ebbe a kontrasztokkal teljes lenyűgöző Indiába. A fesztivál India változó identitását a filmrendezők szemüvegén keresztül mutatja be. [...] Öt nap film, öt napos eklektikus és izgalmas programajánlat, öt napig tartó indiai bűvölet, amely korosztálytól és érdeklődéstől függetlenül mindenkit ígézetében tart. Legyél akár a művészetek szerelmese, akár az éjszakai élet embere, az IndianFFTH nyújtani fog valamit számodra.”

Az október 3 és 7 között sorra kerülő fesztivál 5 napja alatt összesen 27 filmet vetítettek Hágában, ennek több mint fele egyben holland bemutató is volt. Az idei fesztivál több helyszínnel és kiegészítő rendezvénnyel is bővült. A *Chillar Party* (r. Nitesh Tiwari és Vikas Bahl) című film vetítése például egy iskolás gyerekeknek tervezett oktatási programnak adott helyet, a *Nők Estje* nevű rendezvény alkalmával pedig a közönség a *Dilwale Dulhania Le Jayenge* (1995) című filmet nézhetette meg, amely az indiai mozi történetében a leghosszabban műsoron levő szerelmes-klasszikus Bollywood film.

Az idei fesztivál egy Retrospektív vetítéssel is gazdagodott, amelynek ez évben Shyam Benegal filmrendező volt a címadója. Az 1934-ben Hyderabadban (Andhra Pradesh tartományban) született filmrendező Mumbaiban kezdte pályafutását, majd első játékfilmjének sikere után (*Ankur*, 1973) karrierje élesen ívelt felfelé. Shyam Benegal mára már több mint 20 nagy játékfilmet tudhat maga mögött, és sokak a független indiai mozi atyjának tekintik. A 2. Hágai Indiai Filmfesztivál 5 címet tűzött műsorára az igen gazdag életműből: *Ankur* (1973), *Bhumika* (1976), *Suraj Ka Satvan Ghoda* (1993), *Sardari Begum* (1996) és *Zubeida* (2001).

Az idei fesztivál széles válogatása igazi ajándékot jelentett a holland közönség számára, az ambiciózusabb program viszont a melléfogások lehetőségét is magában hordozta. Egyetlen dolog, amelyben a fesztivál valóban következetes volt, az – úgy a

tartalomra, mint a kivitelezésre jellemző – ellentétek színes kavalkádjának a megjelenítése, A sajátos színezetű Bollywood sikerprodukciók mellett a holland közönség a kortárs indiai művészfilmekből és dokumentumfilmekből is ízelítőt kapott, amelyek már nem csak madár-, de békaperspektívából is bepillantást nyújtottak a kortárs indiai társadalomba.

Jó példa erre a kettőségre, hogy a fesztivál nyitófilmjének a *Shaitan*¹ című sikerfilmet választotta. Bejoy Nambiar alkotásának mindene (és talán még annál is többje) megvan, amely egy filmet sikeressé tesz egy nem túlzottan kiművelt H(B)ollywood közönség számára: Bollywood-i keretbe ágyazott akciófilmek kliséinek tömkelege: dűsgazdag családokból származó fiatalok élvhajász életstílusa videoklipp-szerű zenei betétekkel, olcsó képi effektusokkal

¹Sátán.

és hatásvadász vágással.

A film sztorija úgyszintén túlsúfolt. A film főszereplője egy zavaros idegállapotú de erőteljesen érzéki tizenéves lány, szimbolikusan a "sátán", aki barátaival együtt egyre veszélyesebb kalandokba bonyolódik. Kezdetben csupán az ártatlan szórakozást hajszolják, ám miután az alkohol és drogok hatása alatt elgázolnak egy embert, a történet egyre drámaibbá válik. A film történetének mellékszálai úgyszintén túlsúfoltak és terjedősek. Egy korrupt rendőr deríti ki a baleset körülményeit, így hallgatásáért egy nagy összeget kér a fiataloktól, akiknek nem marad más hátra, minthogy egy emberrablást megjátszva a szüleiktől szerezzenek pénzt.

A fiatalok bujdosása során a rendező a kortárs indiai társadalom aktuális problémáit is felvillantja, úgymint a szexuális erőszakot, mélyszegénységet, prostitúciót, bűnözést, stb. Az ügyet végül a „jó rendőr” göngyölíti fel, aki mindeközben a saját családi drámáját éli. És mintha a film rendezője nem tudná, hogy mi az elég, a jó rendőr történetét is belefűzi a filmbe. A nézőközönség sem állta egyhangúlag a megpróbáltatást, hiszen ezen a ponton már jó néhányan elhagyták a vetítőtermet. Szóval, a jó rendőr feleségére szemet vet egy befolyásos férfi, akit ezért a féltékeny férj lelök az emeletről. Az ügy majdnem a munkahelyébe kerül, és a felesége is elköltözik otthonról. Az emberrablás áldozataivá lett fiatalokat keresve mellékesen még rábukkan egy megerősöskölt és meggyilkolt német nőre, és lelő egy pár alvilági figurát. Mindeközben az önmagukat túszul ejtő fiatalok idegrendszerébe is kezdi felmondani a szolgálatot, és egymást kezdik gyilkolni. Aggodalomra viszont semmi ok, hiszen nincsen Bollywood happy end nélkül, így befejezéseképpen a korrupt rendőr elnyeri méltó büntetését, film főszereplőjét megmenekíti a jó rendőr, aki konszolidálja ezáltal pozícióját a rendőrségen, és a felesége is visszatér hozzá.

A Hágai Indiai Filmfesztivál idei felhozatala a legszélesebb spektrumot ölelte fel, így mindenki megtalálhatta benne az ízlésének és érdeklődésének megfelelő műfajt és kivitelezést. A 'Best of Bollywood' kategóriájába tartozó filmek például gyakran tobzódtak a hatásvadász filmes klisékben, a másik végletben pedig olyan alacsony költségvetésű dokumentum- és művészfilmeket is elhozott Hágába a fesztivál, amelyek könyörtelen őszinteséggel merítenek a kortárs indiai társadalom legfájdalmasabb problémáiból. Ledöbrentő a kontraszt, mégis mindkettő vitathatatlanul hozzátartozik a kortárs India filmvilágához.

Asszonyok néma, reménytelen reményben várják nyoma veszett férjeiket és fiaikat egy isten háta mögötti, háborútól és szegénységtől sújtotta indiai régióban. A *Broken memory, shining dust*² (r. Nilosree Biswas) című film lassan indul, erős érzelmi töltetű képekkel és egy őszintén szívszorító narrációval. Annak ellenére, hogy a film témája csupán egy pár kashmiri asszony mindennapi küszködése és reménye, az erőteljes és szubjektív filmképi megoldások révén a rendezőnek sikerül az emberi hit és kitartás csodálatos világába ragadnia a nézőket. Sokunk számára ez a film a 2. Hágai Indiai Filmfesztivál egyik legerőteljesebb filmélményét jelentette.

A *Ghorhey Da Daan (Alms for a Blind Horse)*³ (r. Gurvinder Singh) című filmet tavaly év januárjában már láthatta a hollandiai közönség a Rotterdami Filmfesztiválon, és valóban, a filmnek megkérdőjelezhetetlenül helye van az utóbbi pár év indiai filmtermésének legjobbjai között. A Punjab régió egy kis közösségének a küzdelmét a hatalmasokkal a film rendezője egy erőteljes képi nyelven meséli el. Gurvinder Singhnek, szaktudását és érzékenységét bizonyítandó, sikerül témáját egyetemes szintre emelnie. A kiszolgáltatott és marginalizált falubeliek néma, dacos kitartással hirdetik ellenállást az urakkal és társadalmi berendezkedéssel szemben, ennek ellenére a film nem egy jól körülhatárolt történetre vagy karakterre épül. Amint a sűrű ködben felsejlenek az egyik falubeli öreg arcvonásai, mi magunk is érezni véljük a kiszolgáltatottság hívós borzongását. Gurvinder Singh nem csak az érzéki képeknek de a térábrázolásnak is nagy mestere, hiszen a természet és a terek az események néma tanújává válnak a filmben. Az amatőr szereposztás és a valós életben is falubeliek minimalista játéka csak tovább erősíti a film balladai hangulatát, létrehozva a kortárs indiai filmművészet egy hátborzongatóan szép és míves mesterművét.

Nem csupán műfajukban, a filmes narráció módzataiban vagy filmnyelvükben különböztek a 2. Hágai Indiai Filmfesztivál filmjei de a tematikájuk megközelítésében is. A béranyák és az alternatív reprodukciós módszerek tematikája például régóta foglalkoztatja a nemzetközi szak- és közvéleményt. Sok olyan film látott napvilágot, amely a témával vagy ennek bizonyos vonatkozásaival foglalkozik. Az indiai asszonyok viszont szinte kizárólag csak a béranya szerepében tűnnek föl ezekben a filmekben.

A *Mother India* (r. Raffaele Brunetti) című dokumentumfilm ebben a témában hoz egy új perspektívát, hiszen főhősei nem a gazdag, nyugati kultúrából jövő gyermektelen szülők, akik indiai béranyát keresnek, hanem épp fordítva, egy fiatal indiai házaspár, akik saját terméketlenségükkel és a társadalmi megbélyegzéssel küzdenek. Amint a film elkíséri őket a termékenységklinikákhoz vezető göröngyös útjaikon, Indiának egy eddig nem látott arca tárul elénk, egy, a társadalmi egyenlőtlenségek által felszabdalt világ, átláthatatlan és korrupt egészségügyi rendszerrel, amely profitot termel a

² Törött emlékek, csillogó por.

³ Alamizsnát egy vak lónak.

kiszolgáltatottságból. Jhuma és Niladri Nyugat Bengálban, Burdwanban laknak, és habár már 8 éve házasok a gyermekáldás mindezeitől elkerülte családjukat. Ez viszont nem csak egy személyes vagy családi tragédia, hiszen az indiai társadalomban a gyermektelen nőket tisztátalannak tekintik. Milyen esélyei vannak egy átlagos indiai családnak összegyűjteni a pénzt egy esetleges béranyára, amikor a profitorientált termékenységeklinikák elsősorban a nyugati piacot szolgálják ki? Milyen esélyekkel harcolnak a társadalmi előítéletek ellen, amikor a beavatkozás a gazdagok kiváltásága?

A filmfesztivál lencséjén keresztül láttatott India továbbra is a kérdések és összetett válaszok országa marad. Egy kontrasztokkal teljes ország, amelyben a dúsgazdagok és állatsorsban élők, a hagyomány és a fejlődés, a társadalmi előítéletek kényszerítő ereje és a kulturális hagyomány magasztos öröksége mind-mind egymás mellett létezik. És nem utolsó sorban a legkülönfélébb műfajú, hosszúságú és értékű filmek országa, amelyből egy átfogó ízelítőt kaphattunk a 2. Hágai Indiai Filmfesztivál öt napja alatt.

PLÁJÁS, Ildikó Zonga: Curved Reflexion —a Five-Day Experience of Cinematic Art from India—

This is the Hungarian version of the article published in English in the Journal of Eurasian Studies, October-December 2012, pp. 148-151. (<http://www.federatio.org/joes.html>)

